

بررسی رابطه بین پنج عامل شخصیتی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی

واحد اهواز

سمیه دادا^۱

محمد حسین محبی نورالدین وند^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین پنج عامل شخصیتی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز است.

روش: روش پژوهش همبستگی است. نمونه شامل ۳۸۴ نفر از دانشجویان زن و مرد با روش تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. برای سنجش متغیرهای مورد نظر از پرسشنامه پنج عاملی شخصیتی نئو کاستا و مک کری (۱۹۹۰) استفاده شد.

یافته ها: برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد که بین پنج عامل شخصیتی، عامل برون گرایی، توافق پذیری و وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

نتیجه گیری: همچنین نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که وجدانی بودن و برون گرایی بهترین پیش بینی کننده های پیشرفت تحصیلی می باشند.

کلیدواژه ها: پنج عامل شخصیتی، پیشرفت تحصیلی

۱. کارشناس ارشد روان شناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات خوزستان

۲. استادیار دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مسجد سلیمان

مقدمه

به منظور ارتقای کیفیت آموزشی، گردآوری اطلاعات در خصوص بازده هر نظام آموزشی و عوامل تأثیرگذار بر آن ضروری است (سیف، ۱۳۸۲). پیشرفت تحصیلی به معنای موفقیت است و برای تعیین پیشرفت آموزشی به صورتی که از آزمون های حساب، دیکته و غیره منتج می شود، به کار می رود. پیشرفت تحصیلی اکتسابی، آموختنی و محصول نهایی فرایند یادگیری فعال است. پیشرفت تحصیلی به عوامل گوناگونی بستگی دارد که هر کدام می تواند در شرایط خاصی عملکرد شخص را در محیط آموزشی تحت تأثیر قرار دهد (آرتینو^۱، ۲۰۰۰). مسئله پیشرفت تحصیلی در دانشگاه از جمله مسائلی است که ذهن رهبران و مدیران جامعه و در نتیجه محققان را به خود جلب کرده است. اینکه چه عواملی در پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانشجویان تأثیر می گذارد یا سهم و مشارکت هر عامل چه اندازه است، همواره از حیطه های مورد علاقه پژوهشگران تربیتی و حتی روان شناسان تربیتی بوده است. یکی از عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی، پنج عامل شخصیتی^۲ است. شخصیت در نظر مردم معانی مختلفی دارد. یکی از این معانی شخصیت، هر نوع صفت اخلاقی یا برجسته است که سبب تمایز و امتیاز فرد است تا آنجا که او را با آن ویژگی می شناسند و به خاطر آن صفت مورد ستایش قرار می دهند. در واقع شخصیت عبارت است از مجموعه ای سازمان یافته و واحدی متشکل از خصوصیات نسبتاً پایدار و ثابت که بر روی هم یک فرد را از فرد دیگر متمایز می کند و می توان بر اساس این ویژگی های نسبتاً پایدار و ثابت ویژگی ها و رفتار آدمی را پیش بینی کرد (شاملو، ۱۳۸۲). یکی از نظریه های مؤثر در شخصیت، نظریه پنج عاملی شخصیت کاستا و مک کری^۳ (۱۹۹۰) است. این پنج عامل عبارتند از: روان رنجوری^۴، برون گرایی^۵، باز بودن نسبت به تجربه^۶، توافق پذیری^۷ و وجدانی بودن^۸. روان رنجوری، به تمایل فرد برای تجربه اضطراب، تنش، خصومت، افسردگی و خود کم بینی اشاره دارد. برون گرایی، به تمایل فرد برای مثبت بودن و جرأت طلبی، پر انرژی بودن و صمیمی بودن اشاره دارد. باز بودن نسبت به تجربه، به تمایل فرد برای کنجکاوی، عشق به هنر و هنرمندی، انعطاف پذیری و خردورزی اشاره دارد. توافق پذیری، به تمایل فرد برای بخشندگی، مهربانی، سخاوت، همدلی و هم فکری، نوع دوستی و اعتماد ورزی اشاره دارد. وجدانی بودن به منظم بودن، کارا بودن، داشتن قابلیت اعتماد و اتکا، خود نظم بخشی، پیشرفت مداری، منطقی بودن و آرام بودن فرد اشاره دارد.

از جمله پژوهش های انجام شده در این زمینه، پژوهش جعفری نژاد، دهقان نژاد، مشرقی و صابری (۱۳۹۱) است. آن ها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین ویژگی های شخصیتی برون گرایی، توافق پذیری و وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار و بین روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. به علاوه، قلندری (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که ویژگی های شخصیتی برون گرایی، توافق پذیری و وجدانی بودن بهترین پیش بینی کننده های پیشرفت تحصیلی هستند. همچنین، احمدیان و اکبری (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین ویژگی های برون گرایی، باز بودن نسبت به تجربه، توافق پذیری و وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار و بین روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. در این راستا، ساکلوفسکی^۹، آیوستین^{۱۰}، مستوراس^{۱۱}، باتون^۱ و اوسبورن^۲

¹- Artino

²- Five factor personality

³- Costa & Mc Crae

⁴- Neuroticism

⁵- Extraversion

⁶- Openness to experience

⁷- Agreement

⁸- Conscience

⁹- Saklofske

¹⁰- Austin

¹¹- Mastoras

(۲۰۱۱) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که ویژگی های شخصیتی توافق پذیری، برون گرایی و وجدانی بودن بهترین پیش بینی کننده های پیشرفت تحصیلی هستند. نتایج پژوهش پورپات^۳ (۲۰۱۰) نشان داد که بین ویژگی های شخصیتی باز بودن نسبت به تجربه، توافق پذیری و وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. بنابراین این پژوهش در پی آن است که آیا بین پنج عامل شخصیتی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه ای وجود دارد؟

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز هستند که در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ مشغول به تحصیل بودند. روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با استفاده از جدول مورگان است که از این طریق نمونه ای به حجم ۳۸۴ نفر انتخاب و در نهایت ۳۸۴ پرسشنامه جمع آوری شد.

مقیاس ویژگی های شخصیتی نئو: کاستا و مک کری (۱۹۹۰) پرسشنامه ای تحت عنوان نئو برای اولین بار با ۱۸۵ سؤال تدوین کردند. در ادامه با بررسی هایی که انجام دادند توانستند دو پرسشنامه با تعداد سؤالات ۶۰ و ۲۴۰ سؤالی را برای اندازه گیری ویژگی های شخصیتی افراد تدوین کنند. در این پژوهش به منظور بررسی ویژگی های شخصیتی آزمودنی ها از فرم کوتاه نئو که دارای ۶۰ سؤال می باشد، استفاده شده است. این پرسشنامه برای اولین بار در ایران توسط حق شناس (۱۳۷۸) به فارسی ترجمه و برای اجرا تدوین گردیده است. شامل ۵ خرده مقیاس (روان رنجوری، برون گرایی، باز بودن نسبت به تجربه، توافق پذیری و وجدانی بودن) است که هر کدام از این خرده مقیاس ها در این آزمون با ۱۲ سؤال مورد سنجش قرار می گیرند. شیوه پاسخدهی به این پرسشنامه به این صورت می باشد که آزمودنی جواب را در یک طیف پنج درجه ای از نوع لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم) انتخاب می کند. نمره گذاری این آزمون بر اساس (۰ و ۱ و ۲ و ۳ و ۴) و بالعکس می باشد. حداقل و حداکثر نمره هر فرد، در هر یک از خرده مقیاس ها ۰ و ۴۸ می باشد. امان اللهی (۱۳۸۴) پایایی این آزمون با استفاده از روش بازآزمایی برای پنج عامل به ترتیب: ۰/۸۷، ۰/۸۴، ۰/۷۹، ۰/۸۰ و ۰/۸۲ و آلفای کرونباخ پنج عامل به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۶۵، ۰/۵۹، ۰/۴۸، ۰/۷۵ بدست آورد. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه ویژگی های شخصیتی نئو با آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۶۹، ۰/۳۲، ۰/۵۸، ۰/۸۰ و با روش بازآزمایی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۶۶، ۰/۳۷، ۰/۶۳، ۰/۷۳ بدست آمد.

پیشرفت تحصیلی: معدل کل دانشجویان به عنوان ابزار پیشرفت تحصیلی که متغیر ملاک بود محاسبه گردید.

نتایج

- فرضیه ۱: بین ویژگی روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه ۲: بین ویژگی برون گرایی با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه ۳: بین ویژگی باز بودن نسبت به تجربه با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه ۴: بین ویژگی توافق پذیری با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد.
- فرضیه ۵: بین ویژگی وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود دارد.

¹- Beaton

²- Osborn

³- Poropat

جدول ۱: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر ویژگی های شخصیتی (روان رنجوری، برون گرایی، بازبودن نسبت به تجربه، توافق پذیری و وجدانی بودن) با پیشرفت تحصیلی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	ضریب همبستگی r	سطح معنی داری p	تعداد نمونه n	میانگین انحراف معیار	پیشرفت تحصیلی
روان رنجوری	-	۰/۰۵۹	۰/۲۴۵	۳۸۴	۱۹/۷۰	۶/۶۱
برون گرایی	۰/۱۳۹	۰/۰۰۶	۰/۲۴۵	۳۸۴	۳۰/۶۶	۶/۰۳
بازبودن نسبت به تجربه	۰/۰۹۲	۰/۰۷۱	۰/۲۴۵	۳۸۴	۲۶/۴۰	۵/۰۶
توافق پذیری	۰/۱۰۳	۰/۰۴۴	۰/۲۴۵	۳۸۴	۳۱/۰۲	۵/۴۰
وجدانی بودن	۰/۱۸۹	۰/۰۰۱	۰/۲۴۵	۳۸۴	۳۴/۹۳	۶/۵۸

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می شود، نتایج حاکی از آن است که ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر ویژگی های شخصیتی روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی برابر با ($r = -0.059$ و $p = 0.245$) بدست آمد که نشان می دهد بین روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار وجود ندارد. در نتیجه فرضیه ۱ تأیید نمی گردد. بین متغیر ویژگی شخصیتی برون گرایی با پیشرفت تحصیلی برابر با ($r = 0.139$ و $p = 0.006$) بدست آمد که نشان می دهد برون گرایی با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارد. در نتیجه فرضیه ۲ تأیید می گردد. به علاوه، بین متغیر ویژگی باز بودن نسبت به تجربه با پیشرفت تحصیلی برابر با ($r = 0.092$ و $p = 0.071$) بدست آمد که نشان می دهد باز بودن نسبت به تجربه با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار ندارد. در نتیجه فرضیه ۳ تأیید نمی گردد. بین ویژگی شخصیتی توافق پذیری با پیشرفت تحصیلی برابر با ($r = 0.103$ و $p = 0.044$) بدست آمد که نشان می دهد توافق پذیری با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارد. در نتیجه فرضیه ۴ تأیید می گردد. همچنین، بین ویژگی شخصیتی وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی برابر با ($r = 0.189$ و $p = 0.001$) بدست آمد که نشان می دهد وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارد. در نتیجه فرضیه ۵ تأیید می گردد.

بحث و نتیجه گیری

همانطور که ذکر شد، هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین پنج عامل شخصیتی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان است. فرضیه اول نشان داد بین ویژگی روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود ندارد. که این نتایج با نتایج پژوهش های جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، قلندری (۱۳۹۱)، احمدیان و اکبری (۱۳۹۱)، ساکلوفسکی و همکاران (۲۰۱۱) و پورپات (۲۰۱۰) همسو نمی باشد. در تبیین این فرضیه می توان چنین گفت که افراد روان رنجور افسردگی، اضطراب، رفتارهای انفجاری و تکانشی نسبتاً غیر ارادی دارند. به نظر می رسد چون افراد روان رنجور اضطراب زیادی دارند باعث شود بیشتر درس بخوانند و همچنین تفاوت در جامعه آماری باعث شده که نتیجه آن با سایر پژوهش ها که بیان کرده بودند ویژگی روان رنجوری با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنی داری دارد، متفاوت باشد. فرضیه دوم نشان داد که ویژگی برون گرایی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنی داری دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش های جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، قلندری (۱۳۹۱)، احمدیان و اکبری (۱۳۹۱)، ساکلوفسکی و همکاران (۲۰۱۱) همسو می باشد. در تبیین این فرضیه می توان گفت به نظر می رسد چون این افراد در کارهای گروهی عملکرد بهتری دارند و از آن ها لذت می برند و در امتحان های شفاهی نمره های بالایی کسب می کنند و به هنگام قرار گرفتن در برابر دیگران (هنگام سخنرانی) عملکردی مناسب دارند. همچنین نتایج بدست آمده از فرضیه سوم نشان داد که بین ویژگی باز بودن نسبت به تجربه با پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد. این نتیجه با نتایج پژوهش های احمدیان و اکبری

(۱۳۹۱) و پورپات (۲۰۱۰) همسو نمی باشد. در تبیین این فرضیه می توان گفت، چون این افراد دارای تصور فعال، تنوع طلب و گاهی حتی دمدمی مزاج و مستقل از قضاوت هستند، به نظر می رسد نمی توانند آن طور که باید از مطالب آموزشی و تکراری و روش های تدریس یکسان استادان لذت ببرند و ممکن است کسب نمرات بالا در دروس برای آن ها اهمیتی نداشته باشد. نتایج فرضیه چهارم نشان داد که بین ویژگی توافقی پذیری با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، قلندری (۱۳۹۱)، احمدیان و اکبری (۱۳۹۱)، ساکلوفسکی و همکاران (۲۰۱۱) و پورپات (۲۰۱۰) همسو می باشد. در تبیین این فرضیه می توان گفت، شاخص توافقی پذیری همانند برون گرایی بر گرایش های ارتباط بین فردی و همکاری تأکید دارد که به نظر می رسد این ویژگی توافقی پذیری باعث می شود که افراد توافقی پذیر (سازگار) در زمینه تحصیل به صورت گروهی با یکدیگر به تعامل پرداخته و عملکرد بهتری هم در زمینه تحصیل داشته باشند. نتایج فرضیه پنجم نشان داد که بین ویژگی وجدانی بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. که این نتیجه با نتایج پژوهش های جعفری نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، قلندری (۱۳۹۱)، احمدیان و اکبری (۱۳۹۱)، ساکلوفسکی و همکاران (۲۰۱۱) و پورپات (۲۰۱۰) همسو می باشد. در تبیین این فرضیه می توان گفت، افراد وجدانی و وظیفه شناس تکالیف خود را به دقت انجام می دهند و سعی در بالا بردن عملکرد خود و در نهایت پیشرفت تحصیلی خود دارند، دارای حس مسئولیت پذیری بالا و پیشرفت گرا می باشند، دارای هدف و خواسته های قوی و از پیش تعیین شده هستند، وظیفه شناس، وقت شناس و قابل اعتماد هستند و به همین دلیل به نظر می رسد پیشرفت تحصیلی بالاتری دارند. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر می توان نتیجه گیری کرد که پنج عامل شخصیتی در پیشرفت تحصیلی تأثیر دارند. از آن جا که ویژگی های شخصیتی از یک ثبات نسبی برخوردار می باشند نظام آموزش و پرورش می تواند از طریق شناسایی ویژگی های شخصیتی که با پیشرفت تحصیلی دارای همبستگی مثبت می باشند، محتوای دروس دوره های تحصیلی را مطابق با آن ویژگی های تحصیلی تنظیم نمایند تا پیشرفت تحصیلی را به سطح بالاتری برسانند. بنابراین انتظار می رود نظام آموزش و پرورش، در کنار سنجش های گوناگونی که در مقاطع مختلف تحصیلی به عمل می آورد، بخشی را نیز به سنجش ابعاد روانی و شخصیت دانش آموزان اختصاص دهد تا از این طریق بتواند به دانش آموزان در جهت پیشرفت تحصیلی یاری رساند.

منابع

منابع فارسی

- احمدیان، حسام و اکبری، مریم. (۱۳۹۱). بررسی ارتباط بین پنج عامل شخصیت با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر سال اول دبیرستان. *نخستین همایش ملی شخصیت و زندگی نوین*.
- امان اللهی، عباس. (۱۳۸۴). *بررسی رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عوامل فردی- خانوادگی با رضایت زناشویی در کارکنان اداره های دولتی شهر اهواز*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- جعفری نژاد، هادی، دهقان نژاد، حسین، مشرقی، مهدی و صابری، انور. (۱۳۹۱). رابطه بین ویژگی های شخصیتی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه علامه طباطبایی تهران. *نخستین همایش ملی شخصیت و زندگی نوین*.
- حق شناس، حسن. (۱۳۷۸). *هنجاریابی آزمون شخصیتی نئو فرم تجدید نظر شده*. مجله اندیشه و رفتار، ۳۸-۴۶.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۲). *اندازه گیری و سنجش ارزشیابی آموزشی*. تهران: انتشارات دوران.
- شاملو، سعید. (۱۳۸۲). *مکتب ها و نظریه ها در روان شناسی شخصیت*. تهران: انتشارات رشد.

قلندری، حاتم. (۱۳۹۱). رابطه بین ویژگی های شخصیتی و عملکرد تحصیلی دانش آموزا پسر سوم دبیرستان شهر زنجان. نخستین همایش ملی شخصیت و زندگی نوین.

منابع لاتین

- Artino, A. R. (2000). *Learning on line: Understanding academic success from a self – regulated learning perspective*, Unpublished PH.D Dissertation, Connecticut University.
- Costa, P. T. & Mc Crae, R. R. (1990). Personality disorder and the five factor model of personality. *Journal of Personality Disorder*, 4: 362 – 377.
- Poropat, A. E. (2010). *A Meta – Analysis of the Five-Factor Model pf Personality and Academic Performance*.